

mål¹+mæle

I tvivl om om

Der er ingen tvivl om, at det hedder *tvivl om*. Men hvad så, hvis det, der er *tvivl om*, er et spørgsmål? Hedder det så, at man er i *tvivl om*, om det er rigtigt? Se *Sprogligheder* side 2

Sms - telegram pr. telefon

Det er ikke ofte, der kommer helt nye genrer med nye sproglige normer. Men skriftlige beskeder (sms) på mobiltelefonen er faktisk en ny genre. De kan ikke være længere end 160 tegn, og den begrænsning er med til at skabe nye forkortelser og en særlig telegramstil uden oplagt sidestykke. Der er opgaver i at læse sms'er på bladets bagside, når man har læst artiklen side 5

Ærte sverdt og læs dansk?

Måske skyldes danske børns langsomme læsestart, at det er sværere at lære at læse dansk end de fleste andre sprog. De forskellige skriftsprogs tilgængelighed er ikke blevet undersøgt direkte hidtil. Men nu er der resultater fra en europæisk sammenligning side 10

Kinesisk skrift

De fleste tror, at kinesiske skrifttegn er en slags billeder af det, de står for. Man tror, at der er et tegn for hver idé, i princippet lige som på vejskilte. Men sådan er det slet ikke. Kinesisk skrift er ikke nær så forskellig fra vores, som vi tror. En kender af kinesisk skrift giver en indføring i forholdet mellem skrift og lyd i kinesisk

side 18

Sprogligheder 2

Sms - begrænsningens muligheder 5

Det er ret svært at lære at læse dansk 10

Kinesertegn 18

Løsning på, hvad de dog sms'er 31

Hvad de dog sms'er 32

DEN ENGELSKE sætning *The box is on the table* kan ikke oversættes til dansk med 'Æsken er på bordet', idet man på dansk normalt skal meddele, om genstanden står eller ligger. (...) Sprog adskiller sig således ikke så meget ved, hvad de kan udtrykke, som hvad de skal udtrykke.

Ebbe Spang-Hanssen
(f. 1928)

i *Den Store Danske Encyklopædi*, bd. 17

Sprogligheder

Denne brevkasse handler om sprogligheder. Det er spørgsmål og problemer om sprog, men det er også fine detaljer i sproget som man bliver opmærksom på, og som man vil gøre andre bekendt med. Går I rundt og tænker på sprogligheder, så send et brev om dem til Carsten Elbro, Erik Hansen, Pernille Frost og Ole Togeby. De vil svare på brevet hvis de kan. Ellers kender de nok nogen de kan sætte til det. Send brevet til:

Birgit Bjerre Hansen

Inavej 12

3500 Værløse

? Om om

Hedder det *vi var i tvivl om vi skulle blive*, eller skal det være *vi var i tvivl om om vi skulle blive*? Vi har diskuteret det ved frokosten på min arbejdsplads, men kunne ikke blive enige.

Emil Omstrup

Nysted

! Der er nogle verber som styrer en ledsætning med *at*: *jeg tror at vi kan nå det osv.* Mens andre verber og ordforbindelser har ledsætning med *om*:

ved du om han kommer?

vi må undersøge om der er sket skade

ring og hør om Anne er rask

jeg er usikker på om det er klogt

jeg tjekker lige om alle er med?

Men så er der verber og ordforbindelser der har et *om* som ikke indleder en ledsætning:

han vil ikke udtale sig om økonomien

der har været diskussion om prisen er vi så enige om datoen?

der er stadig tvivl om udfaldet

Hvis sådanne ordforbindelser kan tage en ledsætning med *om*, så sker der et sammenstød – eller naboskab – mellem to om'er:

han vil ikke udtale sig om om økonomien er i orden

der har været diskussion om om prisen er for høj

vi er ikke enige om om vi vil med

der er stadig tvivl om om Danmark vandt

Når der kan stå en ledsætning med *om*, kan der normalt også stå en med et *hv*-ord:

han vil ikke udtale sig om hvem han foretrækker

der har været diskussion om hvad der skulle ske

er vi så enige om hvornår i rejser?

der er stadig tvivl om hvem der vandt

Og så er vi vist klar til at se på *diskutere om (om)*. Verbet *diskutere* kan have *om* plus en slags objekt der ikke er en sætning:

der kan ikke diskuteres om skæringsdatoen

Diskutere om kan også have en ledsætning med *hv*-ord:

der kan ikke diskuteres om hvornår ordningen træder i kraft

Og hvor der kan stå en *hv*-sætning, kan der også stå en *om*-sætning, og så får vi

der kan ikke diskuteres om om kravet er opfyldt

Og tilsvarende

vi var i tvivl om tidspunktet

vi var i tvivl om hvis idé det var

vi var i tvivl om om vi skulle blive

Men det er rigtigt at man i daglig tale og skrift tit snyder for det ene *om*. Det er ikke efter grammatikken, men der er nok ikke mange det ligefrem støder.

EH

? Fratrædelse

Hedder det *fratrædelse af en stilling* eller *fratrædelse fra en stilling*. Nogle siger og skriver det ene, nogle det andet. Hvordan kan man afgøre sådan et spørgsmål?

Thomas K. Hansen
Slangerup

! Lad os prøve. Når et verbum forbindes med et objekt, har den tilsvarende forbindelse af verbalsubstantiv objektet tilknyttet med *af*:

at forkorte en tekst – forkortelsen af en tekst

at reparere et tag – reparationen af et tag

at læse en anvisning – læsningen af en anvisning

fratræde en stilling – fratrædelse af en stilling

(Det er ikke så vigtigt om man forbin-

der noget videre med objekt, verbalsubstantiv og andre grammatiske fagord. Det vigtigste er at man ser på de mønstre eller systemer ordene danner.)

Er der tale om et middelbart objekt, dvs. et objekt der er tilknyttet verbet med en præposition, beholdes denne i forbindelse med verbalsubstantiv:

at prale med besparelser – praleriet med besparelser

at tro på spøgelse – troen på spøgelse

at diskutere om økonomi – diskussion om økonomi

at fratræde fra en stilling – fratrædelsen fra en stilling

Både *fratrædelse fra en stilling* og *fratrædelsen af en stilling* er således ud fra dette grammatiske skema korrekte. Da forbindelsen *at fratræde en stilling* imidlertid synes at være langt hyppigere end *at fratræde fra en stilling*, må man anbefale *fratrædelse af en stilling* - hvis man absolut skal anbefale noget i et tilfælde som dette!

EH

? Hullidalli

Min vestjyske mor har ofte brugt og bruger stadig ordet der udtales »hullidalli«. Det betyder noget i retning af »fest og ballade«, »gang i gaden« osv.

Min gode ven der også er vestjyde (og uddannet journalist) mener at det må være et hjemmelavet ord som vi max. kan være 10 mennesker der kender. Det tror jeg ikke. Vi har ikke vædet noget som helst, men jeg syntes det kunne være interessant at finde ud af om det faktisk er et »vedtaget«

ord (i vestjysk dialekt), eller det er et hjemmekonstrueret ord.

Såfremt I ikke kan svare mig, vil jeg blive glad om I kunne henvise mig til en instans der kan svare på spørgsmålet.

1000 tak.

Jan Vejling

! Vi har spurgt Inge Lise Pedersen fra Institut for Dialektforskning om ordet *hullidalli*. Desværre kendte hun det ikke, og hun kunne heller ikke finde noget om det i instituttets samlinger. Derfor må vi spørge læserne, om de kender ordet.

CE

mål + mæle

Mål og Mæle
ISSN 0106-567X

REDAKTION:
Carsten Elbro, Pernille Frost,
Erik Hansen, Ole Togeby.

LAYOUT: Henrik Birkvig

SKRIFT: FF Olsen

EKSPEDITION OG PRODUKTION:
Elbro-Tryk
Håndværkervej 10
Postboks 3072
6710 Esbjerg V
Giro 747-3494
Telefon 75 15 43 60

Mål og Mæle udkommer 4 gange om året, og abonnementsprisen er 180,00 kr. pr. årgang. Man kan tegne abonnement ved at skrive eller ringe til Elbro-Tryk. Hertil henvender man sig også om adresseforandring eller fejl ved bladets levering. Eftertryk af tekst og illustrationer er tilladt når kilden angives.

Spørgsmål til læserbrevkassen samt manuskripter til Mål og Mæle sendes til:

Birgit Bjerre Hansen
Inavej 12
3500 Værløse

Eller som elektronisk post til
Carsten Elbro på adressen
ce@cphling.dk

Hjemmeside: www.cphling.dk/Maal+Maele

Sms - begrænsningens muligheder

Sms-beskeder er små tekstmeddelelser som sendes fra en mobiltelefon til en anden. I Danmark er der i de to sidste år blevet sendt over 100 millioner sms'er om måneden, og det er især unge der har taget den hurtige og effektive kommunikationsform til sig. Eksemplerne i denne tekst er skrevet og modtaget af seks 14-årige gennem seks uger og er fuldstændige og originale.

Mange unge sender 5-10 beskeder på en almindelig dag; nogle langt flere. Modtageren kan svare tilbage på beskeden, og på den måde kan man have en hel samtale over mobiltelefonen uden egentlig at snakke sammen. Her sms'er en pige og en dreng i spisefrikvarteret:

- kl. 11.26 Skal vi følges fra skole idag...
 kl. 11.30 Jeg skal hjem og sove...men du må da godt komme med...
 kl. 11.31 Det siger vi bare... Hvornår har du fri?
 kl. 11.35 Om en time...vi er på vej op til hjørnet
 kl. 11.43 Jeg kommer måske senere!
 kl. 14.44 Okai dokai....! Love your....

Beskederne frem og tilbage bliver her til en samtale over næsten 20 minutter, og man kan undre sig over at pigen og drengen ikke i stedet ringer hinanden op. Man skulle tro det ville

være hurtigere. Men i en almindelig telefonsamtale risikerer man at modtageren har en masse at fortælle – og det er dyrt at tale i mobiltelefon. En sms koster derimod kun omkring 50 øre, og samtalen er meget lettere at kontrollere. De der udviklede sms-teknologien, mente i sin tid at især journalister ville tage den til sig, men det blev teenagerne, der ofte har et begrænset budget, som i dag er teknologiens superbrugere.

Elektronisk postkort

Det er imidlertid ikke kun af økonomiske og praktiske grunde at sms'erne er blevet så populære blandt teenagerne. Med sms'erne har de unge fået et medie hvor de hele tiden kan være i kontakt med vennerne, oven i købet uden om forældrene. Før i tiden kunne forældrene følge med i de breve der kom til hjemmet, og i de samtaler de unge modtog på dagligstuen fastnettelefon, men i dag har 80 procent af de 13-18-årige deres egen mobiltelefon og med den en hemmelig kanal til kammeraterne.

Den kanal kan bruges til *koordinering*, som vi så ovenfor, men i princippet til en hvilken som helst form for kommunikation. For eksempel er *situationsrapporten* udbredt:

Gæt hvem der havde fri kl. 1.... To

tal fryd... Vores lærer gad ikke ha os mere! Hygligt ik'?

... Ved godt det er lidt sent... Men... Savner dig

Dennis tog de øller med som stod i hans køleskab og en af dem er gået op i min taske..... Total nedtur! Alt er totalt smadret!

Med denne form for rapportering kan de unge hele tiden holde hinanden underrettede om hvor de er, hvad de tænker, og hvad der sker. Sms'erne fungerer på den måde som små elektroniske postkort hvor oplevelser og følelser kommunikerer.

Som med postkort gælder det med sms'erne at man får hvad man giver:

Nu er vi her....det er ikke en koncert men en prisuddling.... Og vi har loge pladser....

Hvortil drengen, som ikke kunne få billet til prisuddelingen, men følger med live i radioen, svarer:

Ham der sang love is a matter of... Var ikke særligt god. Han gik i faldet allerede i anden linie i omkvædet... Ellers er det ret fedt...

Disse postkort fortsætter aftenen ud, og kammeraterne er på den måde sammen til prisuddelingen uden egentlig at være det.

Sådan en interaktion er dialogisk og bygger på gensidig respekt og en vekslen mellem den givende og den mod-

tagende position. Og i de mest konstruktive alliancer bekræfter vennerne ikke bare deres indbyrdes relation, men uddyber også deres venskab.

Er der nogen?

De fleste unge har mobiltelefonen tændt døgnet rundt. Det er vigtigt at være i kontakt, og mange sms'er er da også en slags skriftlig smalltalk. Det er særlig tydeligt i sms-typen *kontaktpåkaldelsen*:

Hey nete hva laver du? Kh Michael

Hvem snakker du med? Og er du ikke snart færdig?

Sover du?

Spørgsmål som *Hvad laver du?* og *Sover du?* er klassiske sms-spørgsmål. De stilles næppe for at få et indholds-mættet svar tilbage, men snarere for at få en tilbagemelding af en eller anden slags. De bliver derfor pseudo-spørgsmål som først og fremmest dyrker venneforbindelsen.

En kontaktpåkaldelse kan afføde en række af sms'er som her:

kl. 12.33 GRRRRR!!

kl. 12.35 GRRRR SELV!!

kl. 12.36 ALTID MEST GRRRRRRRR!!

kl. 12.38 ALTID MEST GRRRRRRRR!!

Svaret er NEJ NEJ NEJ DU

TAGER HELT FEJL JEG ER

MEST GRRRRRRRRRRRRRRRR!!!!

kl. 12.41 TYS NU RØV. TELEFONEN ER

DRUKKET UNDER BORDET

OG SÅDAN VIL KARTOFLENS
LAND ALTID LIGGE!!!!

kl. 12.43 TOSSE TOSSE LIGNER EN
HVALROS MED VINGER I
SKYSOVS OG FISKEØJNE!!

Det er ikke helt klart hvad denne udveksling handler om, men pigerne har det tilsyneladende sjovt. Den indforståede kommunikation knytter dem tæt sammen, og man forestiller sig dem sidde med mobiltelefonen, spændt på hvad den anden nu finder på, og indstillet på at svare igen. Udvekslingen er en poetisk leg der handler om at være i kontakt her og nu, og den kulminerer med at pigerne ringer hinanden op – uden at de egentlig har noget at sige.

Ny teknik – nyt sprog

Sms'er er en ganske ny teknik der først blev udbredt i slutningen af 90'erne. Man skriver bogstaverne ved at bruge telefonens taster, for eksempel skal man for at skrive *kære* trykke to gange på 5-tasten, fem gange på 2-tasten, tre gange på 7-tasten og to gange på 3-tasten. De fleste voksne der har prøvet det, synes at det er temmelig besværligt og langsommeligt, men de unge er lynhurtige på tastaturet og skriver med lethed en besked på under 10 sekunder. Imidlertid bevæger man sig på de fleste mobiltelefoner fra tegn til tegn, og det gør det svært for den skrivende at navigere inden for den enkelte besked. Samtidig betyder den lille mobilskærm at man ikke kan se mere end 7-10 ord ad gangen. Det medfører at de fleste

sms'er bliver skrevet ligefremt efter *additionsprincippet* hvor man bygger på efterhånden som teksten skrider frem:

når... Det var ikke så godt... Eller hvad? Skal du til trommer idag? Er det okay hvis jeg og Katrine kommer forbi når vi er færdige i kirken? Vi er til krybbespil...

Godnat søde...! Håber filmen var god...! Vi ses imorgen... (Kl. Er over tolv)

Man tilføjer og uddyber efterhånden med små informationshelheder i stedet for at skrive én sammenhængende gennemkomponeret besked. De tre punktummer som adskiller sætningerne, skal tilsyneladende kompensere for det.

Når man på den måde skriver fremad, uden at se tilbage, kan man let komme til at lave formelle fejl:

Ved du hvordan han har fået billetterne fra?

Her har en dreng tilsyneladende glemt hvordan han startede sin sætning, og han ender med at blande to sætninger sammen. Men sådanne fejl, som dansklæreren ville kalde sjuskefejl, generer ikke de unge; i hvert fald kommenteres fejlene ikke, og de afføder heller ikke nogen forståelsesproblemer. De er næsten indbygget i mediet og accepteres inden for dets rammer. Og man skal ikke have læst mange sms'er før man automatisk

læser hen over tastefejl og manglende versaler:

Hey smukke Nina. hva laver du sa for tiden. hvornår kommer du til Danmark

Forkortelsesstrategier

Sms'er kan kun indeholde 160 tegn, og det har også betydning for sprogbru- gen. Det afføder forskellige forkortel- sesstrategier som kan afhjælpe plads- problemerne.

En af måderne er at manipulere or- dene så de ikke fylder så meget, men dog stadig er genkendelige. Det kan man gøre ved at *afkorte ordenes endel- ser*. Man kan sammentrække endelsen som i *Ligr & prøvr på a vågne* eller helt droppe endelsen: *Hey smuk pig*. De unge forkorter også ved at *stave or- dene som de udtales: Glæder mig t a c dig og Vor langt r du?* Man kan også *indsætte tal i ordene* og således er- statte hele stavelser med et enkelt tegn: *Gomor1* og *Ja d r jeg næsten 100 på*.

En anden måde, som dog ikke er så hyppig, går ud på at indsætte ikoner, såkaldte *smileys*:

JA DEN ER GOD MED DIG :)

du er mere porno end nogen anden ok måske ikke mads men ellers....!
Ha ha... =:)

Den første smiley forestiller et smi- lede ansigt mens den anden illustrerer et smilende ansigt med pandehår. I begge tilfælde tager de på en meget

kortfattet måde brodden af de fore- gående sætningers potentielt kræn- kende indhold.

Disse manipulationer som kompri- merer sætninger, ord og stavelser til enkelte tegn, afhjælper ikke bare pladsproblemerne, men letter også skrivningen – og læsningen når man har vænnet sig til det. Der er imidler- tid ikke nogen faste regler for præcis hvordan man skal gøre, eller hvornår man skal gøre det. Nogle beskeder er standardsproglige, andre er fulde af uautoriserede forkortelser. Så man møder lige så ofte *hvad* som *hva* og *ikke* lige så ofte som *ik*. Nogle ord fin- des endda i endnu flere versioner: *godnat, gonat, gnat* og *'nat*.

Genren er helt ny og ligner ikke no- get vi tidligere har set. Derfor er der endnu ingen fasttømrede normer og konventioner for skrivningen på samme måde som de etablerede gen- rer har det. Men man må formode at sms-sproget finder sin form med ti- den og dermed bliver mere standardi- seret.

Fra ramme til frihed

Selv om sms-sproget ikke er belastet af traditionelle konventioner, kan de unge ikke gøre hvad som helst. Der er nogle rammer de ikke kan overskride, for eksempel grænsen på 160 tegn. Men mens de fleste nok vil synes det ville være praktisk med flere tegn, dyrker de unge begrænsningens mu- ligheder. Her er en sms på præcis 160 tegn:

Gomor1 min dejle SKatr! Vor langt r

du? Tak for de søde ord igår-komr
 VIRKLI os t a savn dig. Ligr & prøvr
 på a vågne, men savnr lit mori
 nuss1-KOM NU HJEM.KysS.

Ved hjælp af forkortelsesstrategier og en effektiv sprogbrug får pigen i komprimeret form kommunikeret en masse: Hun giver en hilsen, et spørgsmål, en tak, en situationsrapport, en bøn – og et kys. Men hun må have brugt meget tid ved tastaturet, for resultatet er ikke bare informationer, men også et æstetisk udtryk med visuel kraft. Og netop det visuelle i beskederne demonstreres eklatant i disse 160 tegns sms'er:

Hvorfor vil du ikke tage den? Jeg
 keder mig
! (Hils Rune
 og sig han er ond!)

@K@r@a@m@f@K@r@a@m@f@
 K@r@a@m@f@K@r@a@m@f@K
 @r@a@m@f@K@r@a@m@f@K@r
 @a@m@f@K@r@a@m@f@K@r@
 a@m@f@K@r@a@m@f@K@r@a
 @m@f@K@r@a@m@f@K@r@a@
 m@f@K@r@a@m@f@K@r@a@m
 @f@K@r@a@m@f

I første eksempel giver samspillet mellem ordene og de mange punkummer beskeden en markant ekspressivitet mens det andet eksempel indeholder et visuelt spil mellem forgrund og baggrund.

Sms'en er umådelig populær blandt de unge. Sms'en sikrer ikke bare kontakt, men inspirerer og udfordrer de unge såvel i kraft af beske-

dernes begrænsninger og deres besværlige tilblivelse som i mediets manglende konventioner og normer. Og i en alder, hvor det at definere sig selv står centralt, er det befriende ikke bare at kunne vælge sin egen tøjsmag, sin egen frisure og sin egen musik, men også at kunne frisætte fantasien og vælge sit eget sproglige udtryk.

Ditte Rasmussen, f. 1972
ph.d.-stipendiat
Syddansk Universitet

Artiklen er baseret på sms-materiale indsamlet i samarbejde med TDC Mobil.

Det er ret svært at lære at læse dansk

Mange danske børn er meget lang tid om at lære at læse. Endnu i 3. klasse kan ca. hver fjerde elev ikke rigtig læse selvstændigt. I løbet af de seneste 10 år er der sket en forbedring af elevernes læsesikkerhed i 3. klasse, men læsehastigheden svarer stadig til en international sidsteplads.

Der er givet mange forklaringer på den langsomme start. Nogle forklaringer er bedre end andre: de tyvstarter i Finland, fordi en del finske børn lærer at læse hjemmefra, inden de begynder i skole. I USA udelukker de flere af de svageste elever fra de internationale undersøgelser. I Sydeuropa snyder de sikkert med prøvetiden. I andre lande er der slet ikke så mange urolige børn, og dér skal man heller ikke lære så meget om demokrati og selvstændighed som i Danmark.

Ortografien som årsag

En anden slags mulighed er, at det er ret svært at lære at læse dansk. Det kunne bero på, at dansk skrift (ortografi) er mere kompliceret end de fleste andre alfabetiske skrifter. Der er ikke så enkel en forbindelse mellem stavemåde og udtale på dansk som fx på finsk, svensk, tysk eller spansk. Derfor er opgaven med at lære at læse mere omfattende på dansk end på så mange andre sprog. Muligheden er taltalende, fordi den befrir alle, måske

undtagen Dansk Sprognævn, for skyld i den langsomme læsestart. Men umiddelbart er der to problemer med forklaringen.

Det første problem er, at børn i engelsktalende lande burde være endnu længere tid om at komme igang med at læse end danske børn, fordi engelsk ortografi er endnu mere kompliceret end den danske. Men det er de ikke. I 9-årsalderen læser børn i både USA, Irland og New Zealand mindst lige så godt som danske børn. Men nu er det ikke så let at sammenligne, fordi børn begynder i skole som 5-årige i New Zealand og som 6-årige i både USA og Irland. Hvis man sammenligner efter *klassetrin* i stedet for alder, så er danske børn nok foran de engelsktalende. De er i hvert fald foran skotske børn (som begynder som 5-årige). Det har en europæisk sammenligning vist for nylig.

Det andet problem med ideen om, at det er ret svært at lære at læse dansk, er, at det ikke er dokumenteret, at dansk ortografi faktisk er sværere end så mange andre ortografier. Det er klart nok, at dansk skrift har flere stumme bogstaver, vanskeligt forudsigelige vokaludtaler og ufordanskede låneord – end så mange andre skriftsprog. Hvad der slet ikke er klart, er, hvilken rolle sådanne kompleksiteter spiller i praksis. Dette

spørgsmål er emnet for resten af artiklen.

Sammenligning af typografiers sværhedsgrad

De fleste læsere har nok en fornemmelse af, hvad der gør dansk skrift vanskelig. Fremmede ord kan selvfølgelig være vanskelige. Hvad står der her: *generer, genererer, genrer, gererer, girerer*? Hvordan udtales ordene? Men det er jo ikke lige den slags ord, børn begynder med at læse. Derfor skal man nok se efter nogle mere fundamentale egenskaber ved dansk ortografi, som kunne gøre den vanskelig.

De stumme bogstaver (*hvem sagde noget sidst*) er i hvert fald et problem, når man skal stave; men måske er de også besværlige for læsere. Og så er der selvfølgelig bogstaver, der snart har én udtale, snart en anden (*en, den, der, deres, dej*). Det sker endda, at skriften ikke har forskel mellem ord med forskellig udtale, fx *så, kost, pil, hul, man, dør*. Det må da være en vanskelighed for læserne.

Nu er der bare det ved det, at læseres oplevelse ikke er dokumentation for, at disse ortografiske kompleksiteter faktisk skaber vanskeligheder i læsning for danske børn. Og selv om der fandtes dokumentation, så manglede der stadig noget. Vi havde i givet fald fundet, at visse kompleksiteter i dansk ortografi giver danske børn vanskeligheder. Men dermed havde vi ikke vist, at det netop er de kompleksiteter, der gør dansk ortografi sværere end så mange andre ortografier. Blot fordi noget er svært på

dansk, er det jo ikke sikkert, at det også er svært på andre sprog.

Vi kommer altså ikke uden om at prøve at gøre mindst to ting: for det første må vi undersøge, om vores udvalgte ortografiske kompleksiteter giver uøvede læsere problemer også i andre sprog end dansk. Og for det andet må vi undersøge, hvor udbredte kompleksiteterne er i dansk og i andre sprog. Hvis vi finder, at en mulig kompleksitet (fx stumme bogstaver) er et problem i de skriftsprog, der overhovedet har denne kompleksitet, så har vi et sammenligningsgrundlag. Og så kan vi ved optælling se, hvor udbredt problemet er i de enkelte ortografier. Skriftsprog med mange problemord må så nødvendigvis være vanskeligere end andre skriftsprog med færre problemord.

En sådan undersøgelse er endnu ikke foretaget. Men der er lavet et par forundersøgelser. En af dem omtales i det følgende. Først er det nødvendigt at se på problemkandidaterne.

Skriftens lydprincip og undtagelserne

Alfabetiske skrifter er fonemskrifter, de følger et lydprincip. De gengiver de mindste betydningsadskillende sproglyde, fonemerne. Lydprincippet er, at *hvert bogstav står for et bestemt fonem i det talte sprog*, *b = »b«, u = »u«, s = »s«,* altså *bus = »bus«,* tilsvarende med *vin, nål, krus* osv.

Problemkandidaterne er afvigelserne. Dem er der en del af i dansk. Men hvis man skal sammenligne med andre sprog, må man beskrive dem

systematisk. De kan inddeles i tre niveauer (en grundigere beskrivelse findes fx i min bog *Læsning og læseundervisning*, 2001):

1. Nogle afvigelser fra lydprincippet er helt systematiske og gælder for så godt som alle ord. Det er en art afvigelser, som gode læsere sjældent bemærker. Et eksempel er konsonantfordobling efter kort vokal i flerstavellesord, *søle - sølle, læse - læsse, bygge - bygge*. Der er ikke to l-lyde i *sølle*, men kort ø-lyd. Fordoblingen bryder dermed med det simple lydprincip, at der skal svare én lyd til hvert bogstav. Et andet eksempel er de komplekse bogstaver (digrafer), især *sj* og *ng*, som hver står for kun én lyd. Der er faktisk kun tre lyde i ord som *sjal* og *seng*. Man skulle ellers tro, at der var fire efter bogstaverne at dømme. Et tredje eksempel er af en lidt anden art, idet det ikke har med bogstavernes antal at gøre, men med variation i deres udtale. Bogstavet *c* udtales snart med en k-lyd (*camping*), snart med en s-lyd (*cigar*), når det står først i ord. Det er en afvigelse fra lydprincippets regel om, at der hører en bestemt lyd til hvert bogstav. Men der er alligevel system i afvigelsen for de ord, vi har fra latin. *C* udtales med en s-lyd foran vokalerne *i, e, y, ø* og *æ*; ellers er udtalen en k-lyd. I alle disse tilfælde er lydprincippet overtrådt for de enkelte bogstavers vedkommende; men det er overholdt for *følger* af bogstaver. Der er system i sammenhængen mellem bogstavfølger og lydfølger, fx udtales *ci- »si«* som i *citron, cikade, cirkel* osv.

2. Andre afvigelser gælder for indi-

viduelle betydningsbærende orddele. For eksempel benytter vi en konstant stavemåde af roden *vid* i *vide, vidste, bevidne* og *bevidst*. Det betyder, at *i*'et i ordene snart udtales med en i-lyd, snart med en e-lyd. Snart skal man udtale *d'et*, snart skal man ikke. Men det skal læseren ikke tage sig af, fordi roden, *vid*, er den samme. Hvis læseren kan genkende den, følger lyden af ordets grammatiske form – ikke helt af lydprincippet. Tilsvarende er der en udbredt konstans i stavningen af forskellige bøjningsendelser, selv om de ikke altid lyder ens. Denne konstans i stavemåden er blevet kaldt betydningsprincippet, morfemprincippet eller det etymologiske princip.

3. Endelig er der de helt usystematiske afvigelser fra lydprincippet, som kun har med enkelte ord at gøre. Uden ordhistorie er det ikke til at forudsige, at *t'et* i *det* er stumt, eller at *f'et* i *af* er stumt. Det er heller ikke altid til at forudsige, hvordan man skal udtale nyere låneord, fordi vi på dansk (modsat fx norsk) er imødekomende over for stavemåden på de sprog, vi låner fra.

Komplekse bogstaver i dansk, engelsk og tysk

Nogle af afviselserne fra skriftens lydprincip for enkeltbogstaver er således systematiske, idet de findes i masser af ord (type 1 ovenfor). Systematikken har store fordele for læserne, fordi de ikke skal lære alle kompleksiteterne som enkeltstående undtagelser – ord for ord. Systematikken har også store fordele for en undersøgelse af kom-

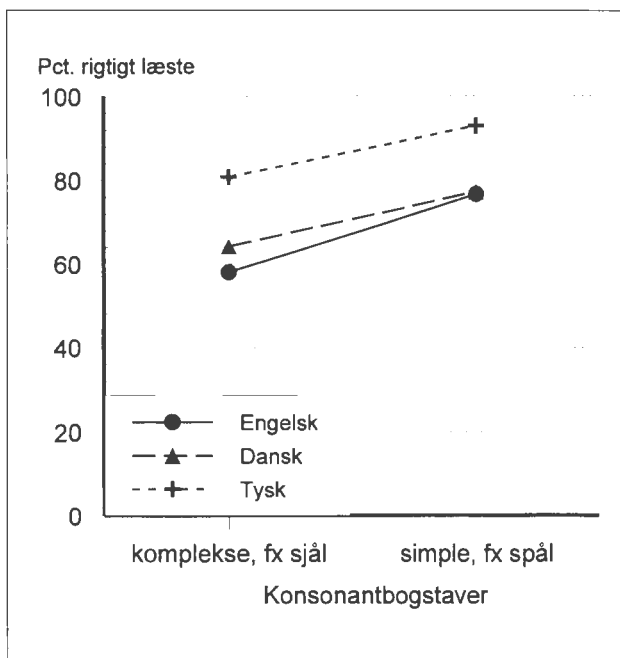
pleksiteternes betydning for læseudviklingen, fordi de kan undersøges uafhængigt af læsernes kendskab til bestemte ord. Man kan bede uøvede læsere om at læse ord (eller nonsensord), de ikke har set før, og så se, hvordan det går, når der er kompleksiteter i ordene. Dette med at læse ord, man ikke har set før, er jo netop den uøvede læsers lod.

Komplekse bogstaver (digrafer og trigrafer), som *ng*, *sj*, *sch* og *ou* findes i mange ortografier. De er komplekse i den forstand, at de er flere bogstaver, end der er lyde. I nogle tilfælde findes de, fordi der har manglet bogstaver i det latinske alfabet, og så har sådanne bogstavkombinationer været en løsning. Historisk er æ (*ae*), ø (*oe*) og å

(*aa*) også sådanne dobbeltbogstaver. Det ældste runealfabet havde tilsvarende et tegn \diamond , for lyden, vi skriver med *ng*. I andre tilfælde findes komplekse bogstaver, fordi lyde i bestemte sammenhænge er blevet stumme, fx *h*'erne i *hv*- og *hj*- (*hvem*, *hjul* osv.) og *d*'erne i *-dt* og *-nd* (*kridt*, *land* osv.).

I engelsk findes der masser af komplekse bogstaver. Der er fx *-ng*, *th*-, *sh*-, *-ck* og komplekse vokalbogstaver som fx *ea*, *ee*, *ei*, *ie*, *oo* og *ou*. Det har dels samme årsager som i dansk, dels er engelsk i høj grad præget af lån fra fransk. Også i tysk er der enkelte komplekse bogstaver. *Sch* er velkendt i både forlyd og udlyd; der er også *-ch*, og så har tysk *-ng* ligesom andre germanske sprog.

Figur 1.
Komplekse konsonant-
bogstaver gør ord
vanskelige at læse for
både danske, skotske og
østriske skoleelever i
3.-4. klasse. Det er
lettere for eleverne af
læse ord med
konsonantklynger,
hvor hvert bogstav har
en lyd.

Spørgsmålet er så, om sådanne komplekse bogstaver er et problem for uøvede læsere. Det undersøgte vi i grupper bestående af 53 dansktalende, 60 engelsktalende (skotske) og 39 tysktalende (østrigske) elever i 3.-4. klasse. Alle eleverne blev bedt om at læse lister med nye ord (nonsensord) af tre forskellige slags: der var ord med komplekse bogstaver (fx *sjål* og *føng*). Andre ord havde konsonantklynger (fx *spål* og *føsp*) i stedet for komplekse bogstaver; dvs. at disse ord havde samme antal bogstaver, men flere lyde end ordene med komplekse bogstaver. Endelig var der ord uden konsonantklynger (fx *jål* og *føm*), dvs. ord med færre bogstaver, men med lige så mange lyde som ordene med komplekse bogstaver. Hvis komplekse bogstaver er et problem i både dansk og andre germanske sprog, så skulle eleverne begå flere fejl i ordene med komplekse bogstaver end i de andre ord, endda flere fejl end i ordene med flere lyde.

Det viste sig, at komplekse bogstaver faktisk er et problem for uøvede læsere. Det gjaldt for både de danske, skotske og østrigske børn, at de begik flere fejl i ordene med komplekse bogstaver end i de (lydligt) længere ord med simple bogstaver. De tysktalende børn læste generelt bedre end de dansk- og engelsktalende børn; men effekten af komplekse bogstaver var den samme.

Der var ingen effekt af konsonantklynger i sig selv på præcisionen med disse korte ord. Det vil sige, at ord som *spål* blev læst lige så præcist som

ord som *jål* uden konsonantklynger. Men det tog dog længere tid at læse *spål* end *jål*.

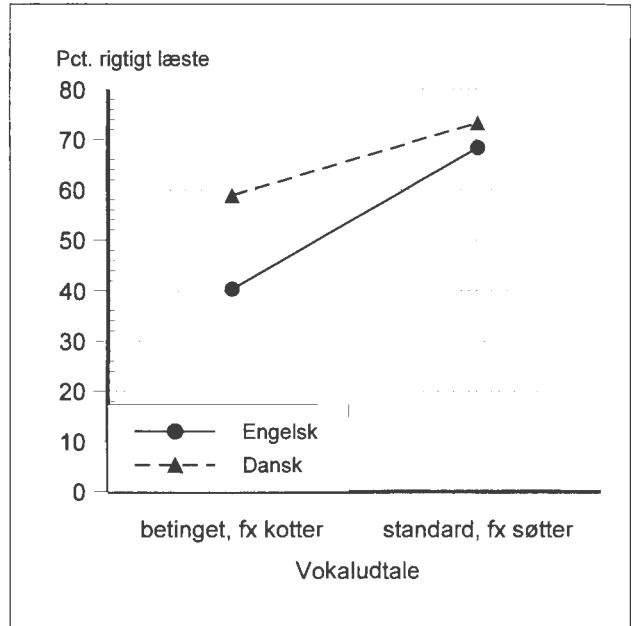
Gyldigheden af disse resultater blev underbygget af flere forhold. For det første fandt vi samme resultater med rigtige ord som med nonsensordene. Det blev dog kun undersøgt i engelsk. For det andet var det tydeligt, at de hyppigste af de komplekse bogstaver (især *-ng*) ikke var nær så stort et problem som de mindre almindelige (især det stumme *g* i *-lgt* som i *solgt*). For det tredje var den langt mest almindelige fejl i læsningen af ordene med komplekse bogstaver 'regulariseringsfejl', dvs. hvor fx stumme bogstaver fik en lyd.

Betingede vokaler

En anden systematisk kompleksitet i både dansk og engelsk ortografi er betingede bogstavudtaler. Eksemplet med udtalen af *c-* blev nævnt ovenfor. Men der er mange andre eksempler. Mange af de danske vokalbogstaver har betingede udtaler. Det gælder ikke bare markeringen af lange og korte vokaler, men også markeringen af vokalens kvalitet. Det hedder fx *dut*, *fut*, *krudt*, *slut* med en *u*-lyd, men *skum*, *bum*, *dum* og *sum* med en *å*-lyd. Der er næppe tvivl om, at *u*-lyden er *standardlyden* af skrevet *u*; mens *å*-lyden er den betingede lyd af kort *u*, når der fx følger et *m* efter i samme stavelse. De betingede udtaler kommer især af mere eller mindre gennemførte udtaleændringer, men de er i øvrigt ikke emnet her.

På engelsk er det endnu værre. For

Figur 2.
Betingede vokal-
udtaler gør ord
vanskelige at læse for
danske og især for
engelsktalende elever.
Det er lettere at læse
ord, hvori vokal-
bogstaverne har en
standardlyd.

på engelsk er det ofte sådan, at det ikke bare er bogstavet efter vokalen, der betinger vokalens udtale, men gerne hele resten af stavelsen. Sammenlign standardudtalen af o som i *log* (rimer nærmest på *rok*) med o i *though* (rimer på *kog(e)*) med o i *ought* (rimer på *bort*). Man kunne altså tænke sig, at betingede udtaler af vokalbogstaver var et endnu større problem for læsere på engelsk end på dansk. Og det var, hvad vi fandt (se figur 2).

Det var de samme elever i 3.-4. klasse, der var med i denne anden del af undersøgelsen. Der var ikke tysktalende elever med, fordi betingede vokalkvaliteter ikke er en systematisk kompleksitet i tysk. Igen bestod opgaven i at læse enkeltord højt. I nogle af

ordene var der bogstaver med betingede udtaler (fx *kotter*, rimer på *rotter*), i andre af ordene havde det tilsvarende vokalbogstav en standardlyd (fx *søtter*, rimer på *støtter*). Det var ganske tydeligt, at ordene med betingede bogstavudtaler var vanskeligere end ordene med standardudtaler. Og det gjaldt faktisk også for rigtige ord, hvad der viste sig i en undersøgelse med engelske ord - læst af de skotske elever.

Retfærdighed

Komplekse bogstaver og betingede bogstavudtaler er brud med det simple lydprincip, at der til hvert bogstav skal høre én bestemt lyd. Der er mange andre eksempler på sådanne systematiske brud, og deres betydning

for uerfarne læsere er meget langt fra at være undersøgt. Og vi ved heller ikke med nogen rimelig sikkerhed, hvor mange der er af hver slags brud. Men indtil videre ser det ud til, at skriftsprog med mange af denne slags brud må regnes for at være vanskeligere at lære end skriftsprog med få brud på det simple lydprincip.

Det er da muligt, at en grundigere undersøgelse vil støtte den nationale selvretfærdighed. Måske har børn og deres lærere det sværere i Danmark end i andre lande – på nær altså de engelsktalende.

Indsigt i betydningen af ortografiske kompleksiteter har imidlertid langt videre perspektiver. En sådan indsigt rummer nøgler både til forståelse af tilegnelsen af læsefærdighed og til forbedring af undervisningen i læsning.

Læseudvikling

Undersøgelsen drejede sig umiddelbart om betydningen af visse ortografiske kompleksiteter for læsning. Men der er intet til hinder for at se den som en punktundersøgelse af læseudvikling. Når eleverne læser én slags ord bedre end en anden slags, så vil det jo sige, at noget tilegnes før noget andet.

I den aktuelle undersøgelse var det tydeligt, at eleverne havde tilegnet sig bogstavernes standardudtaler og kunne bruge dem ved læsning af nye ord. Derimod var der (systematiske) betingede udtaler, som de endnu ikke helt havde tilegnet sig. Der er således nogle ortografiske konventioner, som

læres før andre. I 1. og 2. klasse er det almindeligt, at eleverne læser kotter som »koter« eller »kotter« med en lang eller kort o-lyd. Først i 3. - 4. klasse bliver den betingede læsning »kotter« med en å-lyd mere udbredt.

Her er det selvfølgelig ikke sådan, at alle ortografiske konventioner er bevidste. Gode læsere behersker langt flere konventioner, end de kan formulere regler for. Konventionerne er ubevidste fortolkningsregler, ligesom vi har fortolkningsregler for alle mulige andre sanseindtryk. Det er heller ikke sådan, at alle de ortografiske konventioner er genstand for undervisning. Der er så mange, at det ville give en absurd undervisning.

Snarere er der tale om, at tilegnelse af konventionerne er et biprodukt af succesfuld læsning. Man vænner sig til, at bestemte bogstavkombinationer svarer til bestemte lydcombinationer. Det er sandsynligvis en vigtig grund til, at man er nødt til at læse meget, hvis man vil være en bedre læser.

Undervisning

Den beskrevne undersøgelse drejede sig om ganske systematiske afvigelser fra lydprincippet. De burde egentlig ikke være så svære, kunne man mene. For det er jo systematiske afvigelser, der er relevante for alle ord, hvori bogstavfølgerne forekommer. Det er nok derfor, at gode læsere slet ikke lægger mærke til disse kompleksiteter.

Men hvad læreren ikke lægger mærke til, risikerer eleverne at

knække nakken på. Der er efterhånden solid dokumentation for, at det er venligt over for eleverne, at de bliver undervist i bogstavernes standardudtaler først. Det er for stor en mundfuld for mange elever at skulle lære sig alle ortografiske konventioner fra første dag med læsning. De har lettest ved at lære standardudtalerne og deres brug i ord først. Det svarer til, at det er fornuftigt at lære at køre bil på lukket bane, før man tager en tur på ringmotorvejen.

Ortografiens kompleksiteter stiller således meget større krav til dansk undervisning i læsning end til fx finsk undervisning i læsning. For der er næsten ingen afvigelser fra det simple lydprincip i finsk ortografi. Så finderne kan vælge ord og tekster frit. Og man kan vælge at fokusere opmærksomheden på et hvilket som helst ortografisk spørgsmål, som eleverne måtte rejse, fordi der ikke er avancerede ortografiske konventioner, som lærere og elever er bedst tjent med at gemme til senere.

Elevernes gradvise tilegnelse af ortografiske konventioner har også betydning for læsestoffet i skolen, især for de første læsebøger. I et par af de nye danske læsebøger (*Den første læsning* og *Nisserne i Ådal*) har forfatterne fornuftigvis valgt at gøre ordstoffet »lydret«. Ordene er primært nogle, hvori bogstaverne har standardudtaler. Det betyder, at det bliver meget lettere at undervise med disse læsebøger. Der bliver mindre at forklare og mindre at blive forvirret over fra starten. Skeptikere kan ved

selvsyn konstatere, at kravet til ordvalget ikke er gået ud over emnevalg og fantasi i disse læsebøger. Der findes sandelig andre »lydrette« ord end *so, si* og *sø*.

Carsten Elbro (f. 1955)
professor i anvendt sprogvidenskab
Københavns Universitet

Kinesertegn

I foromtalen til en udstilling på Det kongelige Bibliotek skrev Politiken fornylig, at »fordelen ved alfabetet er, at man kan have et uendeligt antal ord. Ulempen er, at man skal kunne sproget. I og for sig kunne man godt bruge kinesisk til at tale dansk. For eksempel kan man tage det kinesisk[e] tegn for træ. Når man så sætter to træer sammen betyder det skov. Og sætter man et hus, en mand og en gris sammen, betyder det et hjem.« (Politiken 20/2 2002).

For 50 år siden udstillede maleren Asger Jorn en tilsvarende uvidenhed i sit idegrundlag for Cobrabevægelsen:

»Den piktografiske skrift bygger på en begrebsmæssig symbolisering af selve de ting man taler om og ikke blot af de lyde, man af samme grund udstøder. Derfor kan selv mennesker, der forbinder tingene med vidt forskellige lyde, har forskellige sprog, alligevel forstå hinandens skrift. Lige som tallene og de musikalske noder er det piktografiske skriftsystem alment-menneskeligt og internationalt i sin karakter, og dets værdi for den kinesiske kultur, hvor det bibeholdtes, er uoverskuelig.

Havde vi kunnet fastholde [...] et piktografisk skriftsystem i den europæiske kultur, da ville verden have set anderledes ud, end den gør idag. De samme bøger ville kunne være læst af svenskere, italienere, franskmænd, eng-

lændere og russere, såvel som af grækere, tyskere, danskere og bulgarere o.s.v. [...]. Man spørger uvilkårligt sig selv, om det ikke ville være umagen værd at få indført det kinesiske skrivesystem i Europa.« (Citeret efter Jorn Magi og skønne kunster 1971)

Jorns tilgang er jo billedkunstnerens og hans ærinde en visuel kommunikationsform, der overskrider talesprogenes begrænsninger. At han så kommer på afveje ved at inddrage kinesertegn, er en anden sag: man begriber hovedsynspunktet, selv om eksemplet er dårligt.

Mere betænkeligt er det, at man tit og ofte støder på lignende misforståelser om kinesertegn i eksperimenteralpsykologien og dermed i læseforskningen. Det er ikke ganske klart, hvorfor myterne er så sejlivede, men det kunne skyldes, at forskerne har brug for en spektakulær kontrast til deres primære interessefelt – læsning i bogstavkulturer. Og det er sikkert, at sådan en status vil fastholde mystikken og skjule, at kinesisk opfører sig ligesom al anden skrift – også i forholdet til lydene i talesproget.

Det er en af den europæiske strukturalismes grundantagelser, at sprogets lydside er bogstavskriftens eksistensbetingelse; at skrift er en teknisk dims, der henviser til lydside af et ganske bestemt talesprog; at der hersker en tegnforbindelse mellem den

trykte og den lydige form. Og det er min grundholdning, at det samme gælder for det kinesiske skriftsprog: at linjerne og krusedullerne, den trykte form og alle dens 8.075 enheder er uhjælpeligt bastet og bundet til lydsiden og kun lydsiden af et og kun et ganske bestemt talesprog. For den strukturalistiske tilgang er Jorns tilgang umulig, for det er umuligt at antage, at kinesertegn og kinesersnak skulle være to adskilte kommunikationsformer, der fungerer uafhængigt af hinanden, ligesom det er umuligt at antage, at kinesertegn skulle kunne fungere henover snesevis af indbyrdes uforståelige talesprog, sådan som Jørn forestiller sig. Samme tilgang har indledningskapitlet 'Fra billede til bogstav' i Erik Hansen *Skrift, stavning og retstavning* (1981).

中国武术

Figur 1. Den udbredte misforståelse: »Kinesiske skrifttegn er ideogrammer« (Fra *Psykologisk-pædagogisk ordbog* 1991).

Med denne artikel vil jeg behandle en enkelt af de mange gode grunde, der er til at behandle kinesisk på lige fod med al anden skrift: Man kan udtale tegn, man aldrig har set før.

Kinesertegn og kinesersnak

Den meste litteratur om lingvistik, psykologi og læsning nævner kinesiske tegn sammen med de piktogrammer og ideogrammer, man møder på

Hovedbanegården, de Bliss-symboler, som bruges i kommunikationen med svært udviklingshæmmede, de arabiske taltegn: 1, 2... 9 og keyboardets &, % og §. Forskere og forfattere af populærvidenskabelige artikler går med ganske, ganske få undtagelser simpelthen ud fra, at kinesisk læsning bygger på direkte genkendelse af visuelle helheder ('gestalter'), og at man ikke kan sætte lyd på gestalterne uden at have lært dem først. Udtrykt på moderne læseforskersprog lyder problemet sådan her:

»At den sekventielle proces ved alfabet-skrifter er særligt knyttet til den fonetiske analyse, ligger i, at bogstavtegnene ikke er analoge tegn, der refererer til et bestemt virkelighedsudsnit, men til et fonetisk element i talesproget. Dette giver alfabetlæseren en mulighed, som læseren af billedskriften ikke har: nemlig at det er muligt at læse ordbilleder, som man ikke har set før, som altså ikke er parate. Dette er muligt ved at stavere ordene, det vi kalder en fonetisk lydanalyse.« (Steen Larsen, *Læsning og cerebral integration*, 1989).

Afdøde professor i kinesisk, Søren Egerod, kaldte det »slaget om den piktografiske myte«, for det er en myte, at kinesertegn er ideogrammer, taltegn, små vejskilte eller »analoge tegn, der refererer til et bestemt virkelighedsudsnit«. Det er, var og har altid været misvisende, og det er mindst 150 år siden, at sprogvidenskab og sinologien kasserede 'ikon', 'billedskrift', 'piktografi' og 'ideografi'

om kinesisk skrift, netop fordi etiketterne kunne give det indtryk, at kinesertegn »refererer til et bestemt virkelighedsudsnit«, og at kinesertegn og kinesersnak fungerer uafhængigt af hinanden. Den tidligste afvisning, jeg kender til, er fra 1838 og skrevet af den fransk-amerikanske officer, jurist og feltlingvist Peter Duponceau, der udover indianerkrige og indianersprog også fik tid til at beskæftige sig med 'The Nature and Character of the Chinese Writing System'.

Hvorfor den piktografiske myte fik en renaissance i eksperimentalpsykologi og læseforskning for snart 25 år siden, er ikke ganske klart, men det førte i en lang periode til, at kinesisk læsning igen blev betragtet som kvalitativt forskellig fra bogstavlæsning. Nu om stunder er det heldigvis blevet almindeligt at kalde kinesisk noget med 'morfemisk', og dermed har læseforskningen i det mindste erkendt, at kinesisk også henviser til et underliggende talesprog. Kinesertegn og kinesersnak ses ikke længere som to adskilte kommunikationsformer, der fungerer uafhængigt af hinanden.

I bogstavkulturer argumenterer læseforskerne ud fra forholdet mellem grafer og fonemer, og når de nu kalder kinesisk 'morfemisk', er det, fordi hver enkelt graf siges at repræsentere et morfem (mindste betydningsbærende enhed). Hvorvidt det har noget på sig, vil jeg lade ligge lidt, og i første omgang holde mig til den trykte og den lydige form, fordi det lydige aspekt, de fonologiske identiteter og »fonetisk lydanalyse« er stærkt underbelyst, når kinesisk trækkes ind i

den skandinaviske litteratur om læsning.

Artiklen vil fokusere på 'basen' i det enkelte kinesertegn; basen sætter tegnet i en analytisk relation til lydside i et naturligt talesprog. Derved bliver kinesertegnets tilknytning til talesprogets lydside synlig, fordi baserne f.eks. giver begynderlæsere mulighed for at udlæse kinesertegn, »som man ikke har set før, som altså ikke er parate«. I sinologien og lingvistikken kaldes en 'base' traditionelt for 'fonetikum' eller 'the phonetic'.

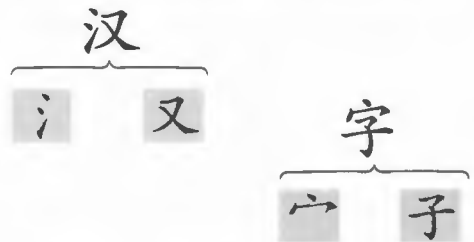
Man må imidlertid først være klar over, om man ser på et kinesertegn i dets relation til det underliggende talesprog eller i en vandret optik som en fritsvævende krusedulle.

Kinesertegn som kruseduller

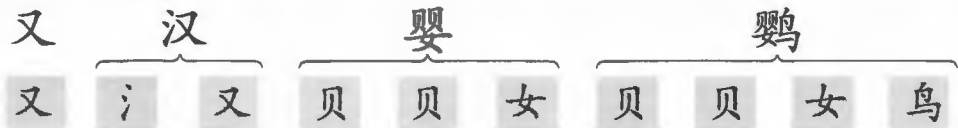
For at understrege det tilbagevendende aspekt, vil jeg kalde delene i en krusedulle for 'moduler':

汉字

Når man har fået en vis erfaring i omgangen med kinesertegn, nedbryder man automatisk både den første og den anden krusedulle i to moduler:

Videre opdager man, at antallet af moduler i hver krusedulle varierer:

Det samme gør modulernes relative position:

呆 杏 束

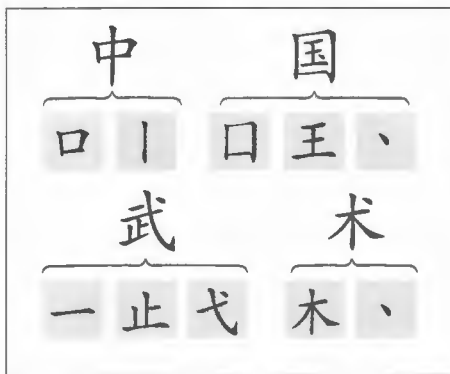
Eftersom hver eneste krusedulle skal kunne indskrives i lige store kvadrater, og eftersom antallet af moduler i hver kvadrat veksler, så veksler modulernes relative størrelse også: læg mærke til 女:

女 婪 鸚 嫠

Det samme moduls proportioner varierer også: læg mærke til 木:

木 婪 棘 樯 東

Og hvad angår tegnene i figur 1 ovenfor, 中国武术, så består de af modulerne i figur 2.

Figur 2

For at sammenfatte: har man fået en vis erfaring i omgangen med kinesertegn, opdager man, at hver eneste krusedulle er en konfiguration af moduler – ikke en gestalt; samt at denne konfiguration er unik for hver eneste krusedulle.

Fra krusedulle til graf

Tegningen i figur 3 kan dække temmelig meget forskelligt; det kunne være et spansk æsel, hvis den var et hulemaleri i Altamira, eller en mongolsk hest, hvis den var en petroglyf fra Gobi-ørknen.

Figur 3

Dens mening og betydning er mildt sagt elastisk, fordi den optræder uafhængigt af enhver sammenhæng; med lidt god vilje kunne det såmænd også forestille en støvsuger. En moderne ækvivalent kunne være knapfladerne i et Word-program, og som Holger Pedersen skriver, så »vedbliver tegningerne dog at være tegninger, der kan læses med forskelligt ordvalg; de bliver først til en skrift ... i det øjeblik, de træder i forhold til sprogets lyde« (1924).

Knapflader beskrives også med vidt forskelligt ordvalg i statuslinien i et spansk og et dansk Word-program, men så snart tegningen i figur 3 får en fast forbindelse til en bestemt lydfølge

i et bestemt talesprog, så bliver den til en graf, der rutinemæssigt udlæses *ma*. Den tidligere så elastiske tegning får et fast forhold til en specifik lydfølge i et specifikt sprog.

Den historisk orienterede sprogvidenskab har tit og ofte vist, at de moderne kinesertegn 马 og 山 i en krusedulle-optik har deres oprindelse i »analoge tegn, der refererer til et bestemt virkelighedsudsnit« (nemlig i en tegning af en hest og et bjerg), og at f.eks. 下 er tydeligt inspireret af et begreb (nemlig 'nedenunder noget andet'). Det kan derfor virke som en snirklet omvej, når samme sprogvidenskab hævder, at 山 betyder 'bjerg', fordi den stiliserede tegning henviser til en bestemt lydfølge (*shan*) i kinesisk, og ikke, fordi den har en vis lighed med kinesiske bjerge. Tilsvarende er det sådan, at 马 betyder 'hest', fordi det henviser til lydfølgen *ma* i moderne kinesisk, og ikke fordi det engang i tidernes morgen var en tegning af en kinesisk hest.

Det gør jo, at kinesertegnet på en og samme gang er inspireret af et eller andet udenfor sproget, f.eks. i den fysiske verden – *men* får sin specifikke, uelastiske betydning, fordi det henviser til et særligt saussuresk tegn i det særlige sprogsystem, vi kalder moderne kinesisk. Det eneste, inspirationen fra datidens fysiske verden fortæller nutiden, er, at de første skridt på vejen mod en fuldt udfoldet skrift involverede »analoge tegn, der står for et bestemt virkelighedsudsnit«, men at de gode kinesere så på et eller andet tidspunkt lod den analoge tegning henvise til noget sprog

ligt med en fonologisk og en semantisk værdi.

Kinesertegnet 马 stammer uden for al tvivl fra en tegning af en hest og var udenfor al tvivl inspireret af et bestemt virkelighedsudsnit; moderne kinesertegn som

月 山 虎 燕 象
口 果 田 女 鱼

var utvivlsomt også inspirerede af diverse virkelighedsudsnit. Men på et eller andet tidspunkt fik de alle et fast forhold til det talte sprog, og så var de ikke mere tegninger. Sprogvidenskaben kan med sindsro sige, at vi ikke kan og aldrig har kunnet betegne kinesisk som piktografisk eller ideografisk, og at kinesisk aldrig har været en billedskrift eller en begrebsskrift, end-sige et piktografisk skriftsystem af den simple grund, at sådan noget aldrig har eksisteret. Enten fungerede krusedullerne som tegninger, og så var de ikke skrifttegn; eller også fungerede de som skrifttegn, og så var de ikke tegninger.

Kinesertegn som grafer

Vi vender tilbage til kinesertegnene i figur 1

trykt form 中国武术

lydlig form zhongguo wushu

dansk version kinesisk fægtning

De fire kinesertegn (som altså ikke er og heller aldrig har været ideogrammer) viser hen til den lydlig form *zhongguo wushu*, hvilket betyder 'kinesisk fægtning'. Ingen – heller ikke begynderlæsere – kan regne ud, hvordan de fire grafer udlæses. De kan ikke pilles fra hinanden eller nedbrydes i mindre dele. Jo, i en vandret krusedulleoptik kan de brydes ned i moduler, som vist i figur 2, men ikke i dele, der viser hen til et naturligt talesprog. De kan ikke angive lyd, og »en fonetisk lydanalyse« vil være ganske resultatløs: De er kun moduler, så der er ikke andet at gøre end at lære dem og deres lydfølge udenad. De kan imidlertid illustrere, at et kinesertegn ofte indeholder en base, der kan hjælpe i den del af tolkningsprocessen, som har at gøre med omkodningen fra den trykte til den lydlig form ('fonologisk omkodning'): de går nemlig ofte igen i andre kinesertegn og kan som baser være nøglen i »en fonetisk lydanalyse«.

中 korresponderer med lydfølgen *zhong*. Det er base i yderligere syv grafer, der også udlæses *zhong*, og tre, der udlæses *chong*:

中 忠 盅 钟

zhong

衷 肿 种 仲

zhong

冲 种 怱

chong

Når man har fået en vis erfaring i omgangen med kinesertegn, kan man altså godt sige noget om, hvordan de lyder. Derimod kan man sige meget lidt om, hvad de betyder, for deres betydning blæser i vinden og afhænger ganske af den sammenhæng, de indgår i. Derfor knytter jeg ikke en betydning til tegnene, kun en lydlig form.

国 korresponderer med *guo*. Det er base i seks grafer, der også udlæses *guo*.

月 国 涸

guo

蝮 帼 口 国 掴

guo

武 korresponderer med *wu*. Det er base i to grafer, hvoraf den ene udlæses *wu*, og den anden *fu*:

鹉 赋

wu

fu

术 korresponderer med *shu*. Det er base i fire grafer, der alle udlæses *shu*, og i én, der udlæses *chu*.

术 述 沫 秫 铍 恠

shu

shu

chu

De fire 'ideogrammer' fra figur 1 中国武术, kan fint illustrere, at kinesertegn rummer baser, der kan spille en rolle i omkodningen fra den

trykte til den lydlig form. Hvis man støder på et ukendt 种, kan basen 中 støtte omkodningen til den lydlig form. Det store vinderspørgsmål er så, om eleverne faktisk udnytter potentialet.

Er man meget selektiv, kan man lave nogle flotte serier, der får det hele til at se uhyre lydret og enkelt ud:

皇 蝗 惶 隍 隍

篁 凰 煌 徨 遑

蝗 舟皇 口皇 隍

huang

Den slags serier har den historisk orienterede sprogvidenskab brugt i årevis til at rekonstruere tusindår gamle lydlig former. Ræsonnementet var, at hvis en base går igen i mange grafer, så må det være, fordi de engang har henvist til samme lydlig form. Det mest kendte værk blev skrevet af den svenske Bernhard Karlgren i 1923 og fulgt op i 1957 af alle sprogstuderendes skræk, *Grammata Serica Recensa*, også af Karlgren.

Så der er ikke så meget nyt eller overraskende i dette her. En meget tidlig gennemgang for folk, der ikke har mod på Karlgrens lærde kartotekskort, står i det tidligere omtalte oversigtsværk af Holger Pedersen, som formanende indleder: »Man må

ikke lade sig forvirre av den kinesiske skrift.«

Det nye er, at den vestlige eksperimentalspsykologi og læseforskning om sider har fået øje på baserne, men for den praktisk arbejdende sproglærer, for sprogvidenskaben og for den historisk orienterede sinologi er det børnelærdom, at der er en sammenhæng mellem basen og det, moderne sprogfolk kalder 'den lineære fonologiske form'.

Noget af det, der satte mig i gang med vestlig læseforskning anvendt på kinesertegn, var, at 80'ernes læseforskere syntes, det var vældig smart, at man kan udlæse bogstavord, »som man ikke har set før, som altså ikke er parate«, f.eks. *iskelsyd*. Jeg opdagede, at sådanne meningstomme, trykte former under betegnelsen 'non-ord' og 'pseudo-ord' var et af de store slagnumre, og jeg reagerede ved at sige, at det havde jeg da selv gjort masser af gange, når jeg ikke havde læst dagens kinesiske tekst til Sprogskolen. Så sad jeg og gloede på linjevis af kinesertegn, som jeg ikke forstod en pind af, og som derfor næppe kunne karakteriseres som »parate«. Men så lukkede jeg det ene øje, slørede stemmen lidt, og skøjtede af sted på baserne. Det var både ekstemporal og prima vista og lød sikkert ikke særligt godt – men udlæst, det blev de meningstomme linjer.

Enhver kinesisk lærer ved naturligvis, at hans elever gør sådan, og den formelle undervisning tager da også fat på baserne i første og anden klasse. Man skal også være opmærk-

som på, at nok er der en base, der kan bruges til at gætte med, men den reelle lydfølge kan ikke forudsiges med sikkerhed, for baser ter sig bestemt ikke som den ekstremt lydrette base 皇 ovenfor.

Vil man vise, at baser er en upålidelig rodebutik, der viser hen til vidt forskellige lydfølger, kan man også lave nogle flotte serier, f.eks.

由	柚	釉	油	鼬
you				
妯	宙	轴	胃	
zhou				
抽	袖	岫	迪	笛
chou	xiu		di	

Figur 4

De famøse 39 procent

Disse forhold blev undersøgt løbende i årene efter revolutionen i 1949, fordi man politisk ønskede at reducere antallet af moduler i de traditionelle tegn, som havde været brugt i et par tusind år, (og stadig bruges på Taiwan og i Hong Kong). Foruden krusedullernes moduler så man også på grafernes lodrette forbindelse til den lydlig form, for sprogreformatorer havde længe drømt om at gøre forbindelsen simpel, entydig og lydret – f.eks. sådan, at basen 由 i figur 4 kun skulle henvise til

lydfølgen *you* og ikke til fire andre oveni.

Som led i forenklingen fremlagde en kinesisk sprogmand, Zhou Youguang, i 1978 en samling data, der ofte nævnes i Vestens læseorienterede eksperimentalpsykologi. Optællingerne bygger på den officielle liste over normerede grafer, Xinhua zidian. Han fordelte listens 8.075 forskellige grafer således:

Baser	1348	17 pct
Grafer med base	6542	81 pct
Brokkasse	185	
I alt	8.075	100 pct

Til denne fordeling bemærker Zhou: 'Hvis baserne kunne angive lyden korrekt, ville det betyde, at et kendskab til den femtedel, som er lydangivende baser, ville medføre, at man kunne ud-tale samtlige kinesiske tegn. Men sådan forholder det sig bare ikke' (min gengivelse).

Sagt på moderne læseforskersprog: ved at lære 1348 baser udenad (17 procent) ville man være i stand til at om-kode yderligere 6542 (81 procent) ikke-parate kinesertegn til en lydlig form. Virkeligheden er imidlertid sørgeligt anderledes. Baser ter sig nemlig ofte ligesom 由-basen i figur 4, så Zhou går videre: Ved at sammenholde basernes lydfølge med base-grafernes faktiske lydfølge og udskille afvigelserne når han frem til, at man har 39 procent chance for at ramme den rigtige lydfølge, hvis man bruger den indbyggede base. I stedet for 81 procent har man altså kun 39 procent

chance for at gætte rigtigt. Og det er jo ikke imponerende.

En ganske almindelig optælling og lidt procentregning viser altså, at der er lyd i kinesertegn, men kun 39 percents sandsynlighed for at ramme rigtigt, hvis man forsøger at konstruere sig frem til den lydlige form af grafer, der ikke er parate. Det kan jo nok forklare, hvorfor min kinesiske lærer sjældent virkede imponeret af min ekstemporale prima vista-oplæsning, der jo byggede på, at baser er strengt pålidelige.

Der kan knyttes mange kommentarer til Zhous 25 år gamle artikel, men jeg synes især, man skal lægge mærke til, at den kommer samtidig med, at amerikanske eksperimentopsykologer og canadiske læseforskere genoplyvede den piktografiske myte; der er åbenbart nogen, der ikke har kigget i kartotekskassen. Desuden skal man lægge mærke til, at den oplyser, hvor mange kinesertegn der står i en officiel, autoriseret liste over normerede grafer – nemlig 8.075, hvor få der har et simpelt og ligefremt forhold til lydsiden – nemlig 39 procent; samt hvor mange der ignorerer den lydlige form – nemlig 61 procent. Desuden, og meget vigtigt, at godt nok er al skrift bundet til lydsiden i et bestemt talesprog, men i tilfældet moderne kinesisk er forbindelsen hverken særlig synlig eller særlig ligefrem, bare pokers kompliceret.

De 81 procent fortæller, at muligheden for at gætte foreligger; de 39 procent, at muligheden for at gætte rigtigt er stærkt begrænset, men op-

gørelsen fortæller os ikke, om læsere faktisk benytter sig af den. Det har andre imidlertid undersøgt. For at give en anden og tidlig sammenfatning (Shu & Zhang 1987):

- 1 Når voksne kinesere benævner grafer, er der forskellige forarbejdningsmåder. Ved meget hyppige grafer er direkte genkendelse den vigtigste; ved mindre almindelige grafer er direkte genkendelse stadig vigtig, men anvendelsen af teknikker, der bygger på baser og analogier, øges. Ved sjældne grafer benyttes fortrinsvis teknikker, der bygger på baser og analogier.
- 2 Aktivering af karakteristiske, analoge grafer i ordforrådet til bestemmelse af, hvordan en graf skal udlæses, er en vigtig fremgangsmåde ved sjældne grafer.
- 3 Erfaring og taktik spiller en fremtrædende rolle i voksne læsers benævnelse af kinesiske grafer.

Konklusionerne på sådanne benævnelsesopgaver, som består i ultrakorte ('takistoskopiske') forevisninger, hvor forsøgspersonen udlæser enkeltstående kinesertegn, peger alle i samme retning: At bevidst søgen efter en korresponderende lydfølge bygger på baserne, og at den bevidste søgen ved hjælp af indlærte analyse-syntese-teknikker også er en del af kineseres læsefærdighed.

Adskillige eksperimentelle tilgange og statistiske procedurer er gennem årene blevet puttet ned over kinesisk sprog og læsning, og de viser ikke

overraskende, at den eneste forskel er, at den bid lyd, som forsøgspersonen udlæser, er større for kinesere end for bogstavlæsere: mens bogstavlæseres analytiske vej fra en trykt form til dens lydlige form bygger på et graf-til-enkeltlyds princip, så bygger kineseres vej på et graf-til-stavelses princip. »En fonetisk lydanalyse« af den trykte form og det enkelte kinesertegn vil automatisk nå frem til det underliggende talesprogs stavelsestrin, hvorved resultatet af såvel analyse som omkodning ligger et trin højere for kinesere end for bogstavlæsere.

Men ellers ser der ikke ud til at være nogen forskel, og for både bogstavlæsning og tegnlæsning gælder det, at den fonetiske lydanalyse – den fonologiske omkodning, den middelbare læsning, den indirekte vejs strategi, eller hvad man nu vil kalde det – består i en analyse af den trykte form i mindre dele (bogstaver hhv. baser), som derefter omkodes til dens lineære fonologiske form (fonemer hhv. stavelser).

Morfem eller stavelse

Hvorfor bliver både eksperimentalspsykologer og læseforskere så ved med at kalde kinesisk for 'morfemisk' og ikke 'syllabisk' eller noget andet med stavelse? Det er egentlig også noget pjat, og jeg tror nok, det kun kan lade sig gøre indenfor den noget specielle form for sprogvidenskab, som udsprang af den amerikanske lingvist Leonard Bloomfields bog *Language* fra 1933. Jeg har oven i købet en lumsk mistanke om, at nutidige psykologer

og læseforskere misforstår Bloomfields i forvejen stærkt agterudsejlede morfembegreb, når de skriver, at et bestemt kinesertegn viser hen til et bestemt morfem. Men lad det nu ligge.

Indenfor europæisk strukturalisme er der derimod ikke så meget at raffle om, for her viser skrift hen til det lydlige udtryk af et bestemt naturligt talesprog; der hersker en tegnforbindelse mellem den trykte og den lydlige form; og de trykte enheder viser hen til lydsiden af de leksikalske elementer og ikke en dyt mere. Indenfor europæisk strukturalisme er lydsiden og den lineære fonologiske form skriften eksistensbetingelse, ligesom skriften og alle dens enheder er bastet og bundet til lydsiden af et ganske bestemt talesprog. Det må også gælde kinesisk, for ellers skal man til at vise, at kinesertegn og kinesersnak er to forskellige kommunikationsformer, der fungerer uafhængigt af hinanden og er adskilt af et vandtæt skot – en vinkling, som sprogvidenskabens nævnt opgav i 1838. Men myterne flourerer, så snart vi træder en smule udenfor, jfr. Jorn og Politiken oppe i indledningen.

Det hele er derfor kun et spørgsmål om størrelsen på de bidder, som lydsiden hakkes op i. Hvis den trykte enhed hakker lydsiden op i stavelser, får man en stavelsesskrift, og hvis bidderne er mindre, får man en bogstavskrift, der kan være ganske lydret som finsk og italiensk – eller voldsomt kompliceret som dansk og engelsk.

Det må derfor blive min pointe med

denne artikel, at kinesisk ligesom dansk og engelsk viser hen til lydsiden af det underliggende talesprog, og at moderne kinesisk blot er en ualmindelig kompliceret måde at læse stavelser på. Når den trykte form viser hen til den lineære fonologiske form, kalder de nye opslagsværker om skrift den fonografisk ('phonographic'), og mit sigte med denne artikel var altså at vise, at kinesisk er ligeså fonografisk som en bogstavskrift, for en skrift kan ikke og har aldrig kunnet være andet.

Homofoner

Med teoretisk basis i europæisk strukturalisme anser jeg altså kinesisk for at være en stavelsesskrift. Hvordan passer det så med, at eksperimentalsykologien og dermed vores læseforskning kalder den 'morfemisk'?

Nogle skriftsprog har et mere kompliceret forhold til det underliggende talesprog end andre, fordi de oveni den fundamentale forbindelse til lydsiden af de leksikalske elementer også forholder sig til deres indholdsside. Men det er altså noget sekundært, for man kan aldrig – heller ikke i Kina – komme til at læse betydninger eller semantiske identiteter, kun henvisninger til deres lydside. Læseren kan derimod i nogen udstrækning *differentiere* betydninger og semantiske størrelser, fordi leksikalske elementer, der lyder ens, kan separeres i den trykte form: Standardeksemplet for dansk er de fire trykte former *vej*, *værd*, *vær*, *hver*.

På kinesisk vælter det med homofone lydfølger, der er visuelt forskellige. Blot et enkelt eksempel: tre forskellige baser viser hen til lydfølgen *liú*:

刘 流 留

liú

og en europæisk strukturalist vil straks få en mistanke om, at tre visuelt forskellige henvisninger til samme lydfølge skal adskille noget. Og den visuelle differentiering er større endnu, for ordbogen lister hele 13 forskellige kinesertegn, der alle viser hen til lydfølgen *liú*:

刘 浏

liú

流 琉 硫 旒 璫

liú

留 留 溜 榴 榴 瘤

liú

Den visuelle mangfoldighed bliver vilde endnu, når beskrivelsen inddrager ord og betydninger i talesproget. På moderne kinesisk vil de nemlig involvere to eller flere stavelser og dermed to eller flere kinesertegn. Denne artikel har kun beskæftiget sig med det enkelte, isolerede kinesertegn, og jeg har dermed kun opholdt mig i det meget lille hjørne af læsning, som har

at gøre med den tekniske omkodning fra trykt til lydlig form. Som man sandsynligvis for længst har glemt, lagde jeg kinesertegnets betydning på hylden oppe i indledningen.

I og med at det viser hen til en specifik lydfølge, har det isolerede kinesertegn en klar lydlig identitet. Det har derimod kun en vag gennemsnitsbetydning, for den slags afhænger ganske af det, der står før og efter. Jeg kunne naturligvis skrive den vage gennemsnitsbetydning og så påstå, at det var det isolerede kinesertegns semantiske identitet.

Jeg kunne for eksempel godt påstå, at tegnet 小 betyder 'lille', hvilket ganske rigtigt også er langt den mest almindelige ('højfrekvente') betyd-

ning, men kinesere kan udskille mindst fire hovedbetydninger, som på dansk kan gengives 'lille', 'ung', 'elskerinde' og 'den sidste i en række':

trykt form	小	小	小	小
lydlig form	xiao	xiao	xiao	xiao
betydning	'lille'	'ung'	'elskerinde'	'den sidste'

For også i kinesisk blæser semantiske størrelser i vinden, og deres identitet afhænger ganske af, hvad der står før og efter.

Man skal altså være meget opmærksom på, at denne artikel kun gør rede for den snævre del af læsning, der har at gøre med omkodning fra

Du Ponceau, P. S. (1938). *A Dissertation on the Nature and Character of the Chinese System of Writing*. Philadelphia: M'Carty and Davis.

Egerod, S. (1995). Fra tanke til skrift i Kina. P. L. Hjort (red.). *Sprog og tanke. Fire essays*. København: Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.

Karlgren, B. (1923). *Analytic Dictionary of Chinese and Sino-japanese*. Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner.

Karlgren, B. (1972). *Grammata Serica Recensa*. Stockholm: Museum of Far Eastern Antiquities. (opr. 1957)

Pedersen, H. (1924). *Sprogvidenskab i det nittende Aarhundrede*. København: Gyldendalske Boghandel.

Shu, H. & Zhang, H. C. (1987). Chengnian shulian duzhe de hanzi duyin jiagong guocheng. [Voksne, rutinerede læsers benævnelse af kinesiske grafer]. *Acta Psychologica Sinica* 19 (3): 282-290.

Zhou Youguang (1978). Xiandai hanzizhong shengpang de biaoyin gongneng wenti. [Om lydelementerne i moderne kinesiske tegn og deres udtaleangivende funktion]. *Zhongguo Yuwen* 1978 (3): pp. 172-177.

den trykte enhed til dens lydlige form. Med mening, betydning, semantik, leksikalsk element og forståelse har den intet at skaffe, og der skal ganske andre eksperimentelle boller på suppen end ultrakorte ('takistoskopiske') forevisninger af isolerede kinesertegn, for at forskeren kan komme i kontakt med indholdssiden af et sprog.

Skriften som helhed kan man efter min mening godt kalde 'morfemisk', hvis man bruger etiketten på den måde, at den enkelte graf kun viser hen til en ganske bestemt stavelse i et ganske bestemt naturligt talesprogs lydlige form, samtidig med at den i kraft af sin unikke 'krusedullemodul-konfiguration' separerer homofone lydfølger betydningsmæssigt.

Man kan derimod ikke bruge 'morfemisk' sådan som den amerikanske Bloomfield-lingvistik gjorde, og som det stadig er almindeligt i den moderne eksperimentalpsykologi og dermed i læseforskningen, nemlig at et givent kinesertegn viser hen til et ganske bestemt morfem med en ganske bestemt fonologisk og semantisk identitet. Det eneste, der er bestemt, når man bruger et enkeltstående, isoleret kinesertegn, er nemlig den lydlige form. Den kan man altså så gætte på, når man har fået en vis erfaring i omgangen med kinesertegn.

*Kresten Thor Nielsen, f. 1950
D.phil.,
tilknyttet Danmarks Pædagogiske
Universitet*

Løsning på, hvad de dog sms'er

Her er en løsning på bagsidens opgave. Så læs bagsiden først. Det er kun afsenderen, som ved med sikkerhed, hvad der var meningen. Vi andre kan kun gætte. Her er Ditte Rasmussens og redaktionens gæt:

Jeg syns ik d r så fedt så enten tar du t koncert med mig el så tar du i biff og t fest også r jeg bar smn med en anden en...R d ik os d dr r mest fair..Knuzzer

Jeg synes ikke, det er så fedt (dvs. 'godt'). Så enten tager du til koncert med mig, eller så tager du i biffen og til fest, og så er jeg bare sammen med en anden en ... Er det ikke også det, der er mest fair?... Knuser (eller knus)

Hejsa skat. vil bare sige i lige måde.j blir simpel hen nød t at følge dig hjem,fordi j bare må c dig inden j skal iseng El fordi j ikk r hjem imorn.k d j

Hejsa skat. (Jeg) vil bare sige i lige måde. Jeg bliver simpelt hen nødt til at følge dig hjem, fordi jeg bare må se dig, inden jeg skal i seng, og fordi jeg ikke er hjemme i morgen. Kærligst din J.

TILDE!KRABBE HAR SAGT, AT DU GERN MÅ KOMM OVR FREDA T MIDDAG- PERSONLIGT V J LIGESÅ GERN SKILL DE 2TING AD- D R NOK MER AFSLAPPET FOR OS ALLE!

Tilde og Krabbe har sagt, at du gerne må komme over fredag til middag. – Personligt vil jeg lige så gerne

skille de to ting ad. – Det er nok mere afslappet for os alle!

Sover du ell fester du for vildt? Hvornår komr du t værløs igen? r hos mine fo-rældre, komr hjem, ska på arb på torsdag. Stadig skod md nytårsa.SKOD!!!! KHHelene

Sover du, eller fester du for vildt? Hvornår kommer du til Værløse igen? (Jeg) er hos mine forældre. (Jeg) kommer (snart) hjem, (for jeg) skal på arbejde på torsdag. Stadig skod ('dårligt') med nytårsaften. SKOD! ('Øv!') Kærlig hilsen Helene.

Godmorgen Skat! Har dusovet godt? J er BARE Så GLAD for vi fik snakki igår. - vi ska nokklar den sammenos 2! :) ha nu 1 go da Skat, husk at spis! Kys DIN Pia

Godmorgen, skat! Har du sovet godt? Jeg er bare så glad for, at vi fik snakket i går. – Vi skal nok klare den sammen, os to! ('smil') Hav nu en god dag, skat. Husk at spise! Kys, DIN Pia.

Hej honey! Ska i ikea md casper lær. FORMIDDAG. Hva md j henter d om eftermiddagen? Så r j klar t hygge. R dr noget du er tændt på?Må finde u a d. Cs skatter!

Hej honey! (Jeg) skal i Ikea med Casper lørdag formiddag. Hvad med, (at) jeg henter dig om eftermiddagen? Så er jeg klar til (at) hygge. Er der noget, du er tændt på? (Vi) må (se at) finde ud af det. (Vi) ses, skatter!

Hvad de dog sms'er

Her er nogle eksempler på lange sms-beskeder. Det er den slags skriftlige beskeder, man kan sende via mobiltelefon. Men hvad er beskeden? Løsningen er lettere at finde, når man har læst Ditte Rasmussens artikel om sms-beskeder. Der er desuden løsningsforslag på side 31 i bladet.

Hej honey! Ska i ikea md casper lør.
FOrmiddag. Hva md j henter d om ef-
termiddagen? Så r j klar t hygge. R dr
noget du er tændt på?Må finde u a d.
Cs skatter!

Jeg syns ik d r så fedt så enten tar du t
koncert med mig el så tar du i biff og t
fest også r jeg bar smn med en anden
en...R d ik os d dr r mest fair..Knuzzer

Hejsa skat. vil bare sige i lige måde.j
blir simpel hen nød t at følge dig
hjem,fordi j bare må c dig inden j skal
iseng El fordi j ikk r hjem imorn.k d J

TILDEHKRABBE HAR SAGT, AT DU
GERN MÅ KOMM OVR FREDA T MID-
DAG- PERSONLIGT V J LIGESÅ GERN
SKILL DE 2TING AD- D R NOK MER
AFSLAPPET FOR OS ALLE!

Sover du ell fester du for vildt? Hvor-
når komr du t værløs igen? r hos mine
forældre, komr hjem, ska på arb på
torsdag. Stadig skod md
nytårssa.SKOD!!!! KHHelene

Godmorgen Skat! Har dusovet godt?J
er BARE Så GLAD for vi fik snakk1
igår. - vi ska nokklar den sammenos 2!
:) ha nu 1 go da Skat, husk at spis! Kys
DIN Pia